

Kérdőjelek az érdekképviseletről

1) Elfeledett kézikönyvek állítása: a közönség csak azt oszthatja szét fogyasztásra az egyesek közt, amit megtermelt. A termelési folyamat és a munkaszervezet zavartalansága, legjobb szervezetsége nemcsak a termelést irányítók érdeke, de a termelésben résztvevő minden egyede. Az osztályharcos szervezkedések – természetesen korántsem az ókortól napjainkig, mint tankönyveink sugallják – a munkavállalók érdekeinek érvényre juttatását kívánták, akár a termelési folyamat megzavarása árán is. A 19. századi ipari tömegtermelés, a nagyipari munkásság fejleszti „tökély”-re az érdekvédelem formáit, szervezeteit. E szervezeteknek, mindenekelőtt a szakszervezeteknek, értelmét és célját munkavállalók és munkaadók (illetve a termelésből származó profit kisajátítói) folytonos alkudozása és szembenállása adta meg. Kérdés: miért nem volt képes a munkásmozgalom kidolgozni a tőke nélküli társadalmi formációra is érvényes érdekképviseleti rendszert? Vajon az elmúlt években az új érdekvédelmi formákat keresve nem ragadt-e gondolkodásunk túl erősen a 19. századi hagyományokhoz?

2) A polgári társadalomban az érdekképviseleti rendszer bonyolult, de jól működő szövevénye alakult ki. (Szakmai szövetségek, egyletek, szakszervezetek.) Eredményük: a munkavállalók jogainak (s

ne feledjük: kötelezettségeiknek) pontos jogi szabályozása és örökös e szabályozás betartása felett. Kérdés: vajon a tőke nélküli társadalomban szükséges-e, hogy az érdekvédelmi szervezetek csak a munkavállalók „jogaiért” és a munkaadó kötelezettségeinek betartásáért harcolnak.

3) A sztálini politikai rendszerbe nem illeszthetőek az alulról szerveződő kis közösségek különböző érdekeit képviselő egyletek, „szövetségek. Nem alakulhatott ki differenciált érdekvédelem. A rendszer egy egységesnek vélt munkavállalói érdekképviseletet ismert csak el, a 19. századi nagyüzemi munkásság hagyományából kinőtt intézményt, a szakszervezetet. (Ismeretes, hogy ezt is „államosította”, és még adott formális lehetőségeit sem engedte kiélni.) Amikor az elmúlt években a különböző, egymástól eltérő réteg- és csoportérdekek ismét megfogalmazódtak, természetesen beleütköztek a korábbi politikai rendszer falaiába. Kérdés: vajon ez a szembekerülés a politikai rendszerrel nem hívott-e létre tegnap, a sztálini rendszer lebontásának kezdetekor egy félreértést: az új szervezetek vezetői nem figyelnek a termelési folyamatra, általában a munkavállaló és a munkaszervezet konkrét érdekeire, hanem elsősorban általános politikai kérdésekkel foglalkoznak? A sztálini rendszer a különböző politikai pártképviseleteket

gén a Tiszántúlon, a szakszervezeti mozgalom újjászervezésénél mégis egységes szakszervezetek jöttek létre, holott a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt között az illegalitásban 1944. október 10-én létrejött együttműködési megállapodásról nem tudhattak. Az 1944 őszen megalakult szakszervezetek első írásos dokumentumaiban még csak utalást sem találunk nem marxista, illetőleg egyik vagy másik munkáspárt égisze alatt létrejövő szakszervezetekről.

Budapesten már az 1944. október 10-i megállapodás alapján indult meg a szervezkedés. A Magyarországi Vas- és Fém-munkások Központi Szövetsége 1945. január 27-i rendes ülésén vezetett jegyzőkönyv tanúsága szerint Kühtreiber Ödön (Kisházi Ödön) arról tájékoztatta a résztvevőket, hogy a Szakszervezeti Tanács

elsorvasztotta; és mostani – tegnap kezdődött – bomlási időszakában még mindig szívesebben enged az érdekképviseleti színben megjelenő mozgalmaknak, mintsem a politikai többpártrendszernek. Vajon mindez nem okozza-e, hogy a pártpolitikai törekvések a szakszervezeti és szövetségi, egyleti mozgalmakba bújnak bele?

4) A szakszervezet a 19. századi ipari, elsősorban nagyüzemi munkásság – nagyapáink – teremtménye. Világtörténeti érdeme a társas élet formái között a szakmai érdekvédelem kereteinek kimunkálása. A 20. század végére azonban a modern termelési rendszerek alapjaiban változtak. Átalakulóban van a régi típusú nagyüzemi munkásság, a termelési szervezet már kinőtte a régi nagy szakmák szerinti szerveződési formákat. Kérdés: a korábbinál sokkal differenciáltabb érdekek megjelenése milyen szervezeti formákat kíván az érdekképviseletben. Szükség van-e a minden munkavállalót egyesíteni kívánó csúciszervezetekre? Kétségtelen történelmi tapasztalat: ezek hatékonysága a polgári társadalmakban sokkal nagyobb, mint a sok kicsiny érdekképviseleté. De vajon képesek-e enélkül az elaprózott képviseletek – kormányzati szinten – eredményesen fellépni? És kérdés: ki ellen „kell a nem tőkés társadalomban fellépni? Kérdés: hogyan kerülhető el a fenyegető anarchia, amely a termelési szervezet legnagyobb veszélye? Az anarchia, amely a belülről fellazult diktatúrák szükségszerű állapota, s amelynek ellenszere csak a fegyelmezett, szervezett demokrácia lehet.

Történész szemmel egy biztosnak látszik: mindezen kérdésekkel azért kell foglalkoznunk és a történeti anyagot kérdéseinkhez mozgósítani, mert az elmúlt évtizedek politikai rendszere a mégoly életképes, vagy netán életképtelen javaslatokat sem engedte felszínre jutni. És ez már nem kérdés. **GLATZ FERENC**

A Szakszervezeti Tanács 1945-ben

Magyarország területe majd hét hónapon át tartó, súlyos személyi és anyagi áldozatokkal, pusztulással járó harcok után szabadult fel. Ezért a demokratikus szervezetek meg-, illetve újjáalakulása sem egy időben történt meg. A háborús körülmények között kapcsolat a főváros és az ország többi része között, így Szeged és Debrecen között nem létezett. 1944 vé-

1945. január 23-i ülésén Bechtler Péter bejelentette: „...megállapodás történt a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt részéről, hogy a két proletárpárt kölcsönösen együttműködik a saját pártprogramjának elvi fenntartása mellett, de konkurenciát vagy egyéb zavaró jelenséget a két párt egymásnak nem támaszt. Jelentette továbbá, hogy a két párt megállapodott a szakszervezetek depolitizálásában, s abban, hogy külön szervezetet a Kommunista Párt nem létesít, a meglevőben fogják ők is szervezeti életüket és érdekképviseletüket keresni.

Bechtler Péter bejelentette, hogy a Szakszervezeti Tanács összetételét is megváltoztatják a megállapodás értelmében: ... 15 szakszervezeti tanácsi tagságból 7 a kommunista párti, 8 a szociáldemokrata párti szakszervezet tagjait illeti